

Avdeling for lærerutdanning og naturvitenskap

Kristin Benberg

Bacheloroppgave, B-empiri

Sikkerhet og bruk av naturen.

En sammenligning av norsk og tysk
barnehagekultur

Safety and use of nature. A comparison of Norwegian and German early childhood
care culture

Barnehagelærerutdanning, samlingsbasert

2017

Samtykker til tilgjengeliggjøring i digitalt arkiv Brage

JA NEI

Norsk sammendrag

Tittel: Sikkerhet og fysisk aktivitet i naturen. En sammenligning av norsk og tysk barnehagekultur

Forfatter: Kristin Benberg

År: 2017

Sider: 47

Emneord: Sikkerhet, natur, norsk og tysk barnehagekultur

Sammendrag:

Denne oppgaven er basert på problemstillingen: *Hvilken innflytelse har begrepet sikkerhet på bruk av naturen med de yngste, og i hvilken grad finnes det forskjeller mellom barnehager i Norge og Tyskland?*

For å kunne svare på problemstillingen har jeg belyst både tysk- og norskspråklig teori. Her kommer jeg innom styringsdokumenter, sikkerhetsbegrepet og naturen som startkapital for barn. I denne sammenheng har jeg intervjuet en norsk og en tysk barnehage. Resultatene av intervjuene var deretter grunnlaget for drøfting opp mot teoriene som ble belyst i starten, og en sammenligning av norsk og tysk barnehagekultur i forhold til sikkerhet og bruk av naturen.

Jeg kom frem til at det er godt kjent at natur er viktig for barn, men at praksisen i barnehagene ikke tar nok høyde for dette. Dette har flere grunner, som for eksempel omfattende og strenge sikkerhetsregler og rutiner. Det ble også tydelig at det finnes kulturelle forskjeller mellom det tyske og det norske barnehagesystemet.

Oppgaven inviterer til å brukes som en tankevekker, men like gjerne som en invitasjon til å forske videre på feltet. Jeg tror at barnehagesektoren kan lære av å se og lære av andre land. Jeg oppfordrer med denne oppgaven til å bruke de mulighetene vi har for å skape mer kvalitet – alt for barns beste!

Engelsk sammendrag (abstract)

Title: Safety and use of nature. A comparison of Norwegian and German Kindergarten culture	
Authors: Kristin Benberg	
Year: 2017	Pages: 47
Keywords: safety, nature, Norwegian and German early childhood care culture	
Summary: This thesis is based on my research question: <i>What impact has safety regulations on the way in which nature is used as an arena for the youngest, and are there differences between early childhood care institutions in Norway and Germany?</i> To answer the question, I have highlighted German- and Norwegian literature, such as official documents, safety concepts and theories about nature and children. I interviewed a Norwegian and a German early child care institution. The results of the interviews were then the basis for discussion of theories which were discussed in the beginning and a comparison of Norwegian and German early childhood care culture in relation to safety and use of nature. I concluded that it is well known that nature is important for children, but that early child care undervalues its importance. This has several reasons, such as safety rules and procedures. It was also evident that there are cultural differences between the German and Norwegian early child care systems. This thesis invites to be used as an eye-opener, but just as well as an invitation to further research in the field. I believe that the early child care sector can learn from other countries. I hope with this project to motivate to use the opportunities we have, to create more quality - all for children's best!	

Tysk sammendrag (abstract)

Titel: Sicherheit und Nutzung der Natur. Ein Vergleich der norwegischen und deutschen Kindergartenkultur	
Autor: Kristin Beneberg	
Jahr: 2017	Seitenzahl: 47
Stichwörter: Sicherheit, Natur, deutsche und norwegische Kindergarten-, krippenkultur	
Zusammenfassung: Diese Arbeit stützt sich auf die Forschungsfrage: <i>Welche Auswirkungen hat der Begriff Sicherheit auf die Nutzung der Natur mit den Jüngsten und inwieweit gibt es Unterschiede zwischen Kindergärten in Norwegen und Deutschland?</i> Um die Frage zu beantworten, habe ich sowohl deutsch- als auch norwegisch sprachige Theorie beleuchtet. Hierbei fokussiere ich auf politische Dokumente, Sicherheitskonzepte und die Natur als Startkapital für Kinder. In diesem Zusammenhang, interviewte ich einen norwegischen und einen deutschen Kindergarten. Die Ergebnisse der Interviews dienen als Grundlage für die anschließende Diskussion der am Anfang genannten Theorien und einen Vergleich der norwegischen und deutschen Kindergartenkultur in Bezug auf die Sicherheit und die Nutzung der Natur. Ich kam zu dem Schluss, dass allen bekannt ist, dass Natur für Kinder wichtig ist, aber dass die Kindergärten diese Tatsache nicht genügend berücksichtigen. Dies hat mehrere Gründe, wie zum Beispiel Sicherheitsregeln und -verfahren. Es wird auch sichtbar, dass es kulturelle Unterschiede zwischen dem deutschen und dem norwegischen Kindertagesystem gibt. Diese Aufgabe soll zum Nachdenken anregen, aber genauso als Einladung für weitere Forschung auf dem Gebiet dienen. Ich glaube, dass der Kindergarten- und Krippensektor von anderen Ländern lernen kann. Ich fordere mit dieser Aufgabe auf, alle Möglichkeiten zu ergreifen, um mehr Qualität zu schaffen – alles für das Beste für das Kind!	

Forord

Natur er utrolig viktig for mennesker. I barnehagen med barn i alderen er naturen en arena for helhetlig utvikling, men også et sted som krever gode sikkerhetsrutiner av oss voksne. Jeg påstår at vi bruker naturen for lite, spesielt med de yngste i barnehagen. Dette er grunnen for at jeg valgte dette temaet. Jeg ønsker å ta ordene til Richard Louv og si: ”Gi naturen tilbake til våre barn!” (Louv, 2013, egen oversettelse).

Med dette ønsker jeg å takke alle som har bidratt til at jeg kom meg gjennom tre flotte og lærerike år på høgsolen i Hedmark og at denne oppgaven ble til slutt noe jeg er stolt over. Tusen takk til alle faglærere som ga meg viktig kunnskap innen barnehagelærerfeltet. Jeg vil også takke til medstudentene for gode diskusjoner, tilbakemeldinger og mye latter og glede. En spesiell takk til Silje Holmen og Elise Søndergaard Nøstvik. Dere to har støttet meg og gitt meg så utrolig mye motivasjon. Videre skal jeg takke min veileder Jon Anders Græsli for gode tips og tanker rundt min oppgave. Det var du som fikk meg til å bruke mine muligheter for å sammenligne Tyskland og Norge. Til slutt ønsker jeg å takke Ivar Benberg. Takk for at jeg fikk bruke mye tid ved skrivebordet og vekk fra familien. Tusen takk også til alle som har lest oppgaven min og gitt meg kritiske og konstruktive tilbakemeldinger.

Oslo, 02.05.2017

Kristin Benberg

Innhold

Norsk sammendrag	3
Engelsk sammendrag (abstract).....	4
Tysk sammendrag (abstract).....	5
Forord	6
Innhold.....	7
1. Innledning	9
1.1 Presentasjon og avgrensning av problemstilling	9
1.2 Begrepsavklaring	10
1.3 Oppgavens oppbygging	10
2. Presentasjon av teori	11
2.1 Styringsdokumenter i Norge	11
2.2 Styringsdokumenter i Tyskland	13
2.3 Sikkerhet i norske barnehager.....	14
2.4 Sikkerhet i tyske barnehager.....	16
2.5 Natur som startkapital for barn.....	17
3. Metode.....	19
3.1 Intervju	19
3.2 Valg av barnehager	19
3.3 Etske hensyn	20
3.4 Metodekritikk og reliabilitet	20
4. Presentasjon av empiri	22
4.1 Intervju i Norge.....	22
4.1.1 Fysisk aktivitet og natur	22
4.1.2 Sikkerhet.....	22
4.1.3 Barn	23
4.1.4 Personal.....	24
4.1.5 Foresatte.....	24
4.2 Intervju i Tyskland.....	24
4.2.1 Fysisk aktivitet og natur	25

4.2.2	Sikkerhet.....	25
4.2.3	Barn	26
4.2.4	Personal.....	26
4.2.5	Foresatte.....	27
5.	Drøfting og sammenligning Norge og Tyskland	28
5.1	Fysisk aktivitet og natur	28
5.2	Sikkerhet	29
5.3	Barn.....	30
5.4	Personal.....	31
5.5	Foresatte	32
6.	Oppsummering.....	33
	Litteraturliste	34
	Vedlegg 1 : Følgeskriv/ norsk barnehage	39
	Vedlegg 2 : Infoskriv/ norsk barnehage.....	40
	Vedlegg 3 : Intervjuguide/ norsk barnehage	41
	Vedlegg 4 : Informasjonsskriv/ tysk barnehage.....	43
	Vedlegg 5 : Informasjonsskriv/ tysk barnehage.....	44
	Vedlegg 6 : Intervjuguide/ tysk barnehage	46

1. Innledning

Tyskland og Norge har et nært forhold til hverandre. Dette bekrefter det tyske utenriksdepartementet (Auswärtiges Amt, 2016) i sin artikkel om forholdet mellom Norge og Tyskland. Det finnes lite pedagogisk litteratur som beskriver konkrete forskjeller mellom det tyske og det norske barnehagesystemet. Dette må endres! Denne oppgaven skal bidra til å skape interesse for temaet i begge land.

I temaheftet om natur og miljø står det at barnehagens standardiserte lekeapparater som sandkasser, sklier og husker gjør leken sikker, men gir sjelden muligheter for utfoldelse (Kunnskapsdepartement, 2006, s.7). Som fremtidig barnehagelærer lurer jeg på i hvilket omfang begrepet sikkerhet påvirker barnas naturopplevelsesmuligheter. Neegaard (2014, s. 13) sier at barn lærer og utvikler seg i møte med naturen. For barn betyr natur plass, muligheter, færre begrensninger, bruk av fantasi og utvikling av ferdigheter. Penny Ritscher (2017, s.10) påpeker at det å leke med søle er en aktivitet som er i ferd med å forsvinne. Er det slik at sikkerhetsbestemmelser gjør at våre barn mister forholdet til naturen og at barnehagen velger å ikke bruke naturen med de yngste barn i alderen 2 til 3 år?

Snart er vi ferdigutdannet og ansvarlige for å planlegge opplevelser i naturen. Vi må vite hvor viktig natur er for de yngste, samtidig som vi må begrunne valgene våre når vi bestemmer oss for eller mot å bruke naturen.

1.1 Presentasjon og avgrensning av problemstilling

Denne oppgaven bygger på et tema som er veldig omfattende. Det å sammenligne tysk og norsk barnehagekultur skal være et utgangspunkt for refleksjon og diskusjon for både tyske og norske barnehageansatte innen temaet sikkerhet og bruk av naturen.

Siden temaet er så omfattende er det viktig å ha en klar og tydelig struktur. Min problemstilling i denne oppgaven er følgende:” Hvilken innflytelse har begrepet sikkerhet på bruk av naturen med de yngste, og i hvilken grad finnes det forskjeller mellom barnehager i Norge og Tyskland?”

Det betyr at jeg skal se nærmere på den tyske og norske kulturen i forbindelse med bruk av naturen og begrepet sikkerhet. I denne sammenheng skal jeg intervju en pedagogisk leder i en norsk barnehage og en sosialpedagog i en tysk barnehage.

1.2 Begrepsavklaring

For å hjelpe leseren å holde fokus på temaet gjennom oppgaven skal jeg avklare noen viktige begreper.

Oppgaven fokuserer på barn i barnehagen i alderen 2 til 3 år. Det er viktig å si at oppgaven bygger på et pedagogisk grunnsyn som ser barn som subjekter. Berit Bae sier at barn må møtes med anerkjennelse og respekt for deres rettigheter i forhold til egne tanker og ønsker (Bae, 2016). Gunvor Løkken (2014, s. 31) beskriver de yngste som kroppssubjekter. Det betyr at barn bruker kroppen sin for å bli kjent med seg selv og verden rundt seg. Dette bekrefter Merleau Ponty (1994) med at han sier at kroppen er utgangspunktet for all aktivitet. I denne oppgaven blir uttrykket ”bruk av naturen” brukt for alle aktiviteter som kan gjennomføres i naturen.

Begrepet barnehage har, avhengig av landet, flere oversettelser og betydningsmuligheter. I det engelske sammendraget oversettes barnehagen med early childhood care institution. I det tyske systemet blir barnehage delt inn i krippe, for barn fra ett år til tre år, og barnehage for barn fra tre år og frem til skolestart. Siden problemstillingen fokuserer på barn i alderen 2 til 3 år, bruker jeg ordet krippe i oppgaveteksten.

1.3 Oppgavens oppbygging

Oppgaven har en oppbygging som gir leseren kunnskap om relevant teori. Teoridelen er bygget opp slik at teoriene forklares ut fra tysk og norsk litteratur i separate punkter. Jeg skal nevne relevante styringsdokumenter og beskrive begrepet sikkerhet. I tillegg gir jeg en oversikt over hvorfor naturen anses som startkapital for barn.

Deretter kommer jeg til punktet metode, hvor jeg forklarer valgene mine, etiske hensyn i forbindelse med å intervju mennesker, metodekritikk og reliabilitet ved metodevalget mitt.

Videre skal jeg presentere intervjuene som jeg gjennomførte i Tyskland og i Norge. Her går jeg systematisk gjennom mine empiriske funn. Resultatene av intervjuene skal drøftes opp mot teoriene som jeg presenterte tidligere. I tillegg skal intervjuene være grunnlag for en sammenligning av den norske og tyske kulturen. Oppgaven avsluttes med en oppsummering.

2. Presentasjon av teori

I følgende del av oppgaven skal jeg redegjøre for forskjellige teorier som er viktig for å kunne svare på problemstillingen. Dette omfatter styringsdokumenter, sikkerhetsbegrepet og naturen som startkapital. I teoridelen blir det nevnt teorier som finnes i tysk og norsk faglitteratur.

2.1 Styringsdokumenter i Norge

De viktigste dokumentene barnehager i Norge har er barnehageloven og rammeplanen. Det finnes en rekke føringer i disse dokumentene som er viktige for bruk av naturen i barnehagen.

Barnehageloven

Allerede i formålsparagrafen sier loven om barnehager (2016, §1) mye om natur, utforskertrang og lek.

Barnehagen skal bygge på grunnleggende verdier i kristen og humanistisk arv og tradisjon, slik som respekt for menneskeverdet og naturen

Barna skal få utfolde skaperglede, undring og utforskertrang. De skal lære å ta vare på seg selv, hverandre og naturen. Barna skal utvikle grunnleggende kunnskaper og ferdigheter (§1).

Som Lysklett (2013, s.44-45) sier er det å ha respekt for naturen og å ta vare på naturen grunnleggende verdier i barnehagen. Konkret betyr det at barnehager må legge til rette for at barn lærer respekt for naturen. Dette innebærer at barn får oppleve natur og friluftsliv. Dette står i enhet med regjeringens ønske om at fremtidige generasjoner må lære å ta vare på naturen (Miljøverndepartement, 2001). I loven om barnehagen (2016, §16) er det fastsatt at kommunen fører tilsyn i barnehager og kan gi pålegg om å rette opp uforsvarlige eller ulovlige forhold. Dette betyr at kommunen har ansvaret for å kontrollere at sikkerhetsforskrifter blir gjennomført.

Rammeplanen

Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver er en forskrift til barnehageloven. For barnehagen er forskriften om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver verktøyet som legger føringene for planlegging, gjennomføring og vurdering av virksomheten. Rammeplanen nevner ordene natur på 16 sider. For eksempel i barnehagens verdigrunnlag. Her nevner forskriften om rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver (2016, Kap. 1.1) at barn skal utvikle et forvalteransvar for naturen. Videre beskriver forskriften om rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver (2016, kap. 1.4) at barn skal få utvikle

skaperglede. De skal lære å ta vare på seg selv og naturen. Gjennom aktivitet i naturen har barn mulighet til å utvikle grunnleggende kunnskaper og ferdigheter, som å klatre, bevege seg på ujevnt og forskjellig underlag og bli kjent med fysiske lover og naturens materialer. Barn må respekteres som aktive vesener som leter etter mening i sin omverden (Løkken, 2014, s. 31-33). Dette er mulig når barn fra tidlig alder får mulighet til å utforske sin omverden og naturen. Forskriften om rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver (2016, kap. 3.2) sier tydelig at bruk av naturen gir muligheter. For eksempel i fagområde natur, miljø og teknikk (kap. 3.4) står at naturen er en arena for opplevelser og aktiviteter til alle årstider og i all slags vær. Forskriften om rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver (2016, kap. 4.1) gjør det tydelig at planlegging er utgangspunktet for en hensiktsmessig bruk av natur.

Friluftsløv

Når vi snakker om bruk av natur er det viktig å nevne begrepene uteliv og friluftsliv. Osnes, Skaug og Kaarby (2012, s. 182) beskriver uteliv som det pedagogiske arbeid som kan gjøres ute. Dette omfatter like mye bruk av skogen som bruk av lekeplasser og uteområde til barnehagen. I stortingsmelding nummer 39 blir friluftsliv definert som opphold og aktivitet i naturen (Miljøverndepartement, 2001, kap. 1). Begrepet natur kan defineres forskjellig. I den norske ordboken beskrives natur som det motsatte av kultur, altså et område som er opprinnelig, ubearbeidet og uutviklet (Språkrådet, 2017). I den tyske ordboka forklares natur som noe som ikke er eller lite bebygd av mennesker (Duden, 2017). Neergaard (2014, s. 53) utdyper definisjonen med å si at natur er ”større eller mindre områder med skog, buskas, sletter, fjell, strand, vann eller liknende som ikke er menneskeskapt eller foredlet”.

I Norge finnes friluftsløven, som er viktig når vi bruker naturen med barna. I følge Neergaard (2014, s.90) garanterer friluftsløven at man kan bevege seg fritt i utmark (udyrt land) så lenge man beveger seg varsomt. Løven om friluftslivet (2015, §3) gir føringer for hva som er viktig å vite i henhold til ferdsel på innmark, høsting av bær og nøtter, bading, rasting og telting.

Pedagogisk bemanning

I forhold til sikkerhet er det viktig å se på forskriften om pedagogisk bemanning (2005, §1). Forskriften sier at en pedagogisk leder kan ha ansvaret for syv til ni barn under tre år, når oppholdstiden er over seks timer. I Oslo finnes det en kommunal bemanningsnorm som sier at det skal være minst tre ansatte per ni barn under tre år (Skaar, 2013).

Andre forskrifter

Helse- og omsorgsdepartementet har fastsatt en forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler m.v. (2014). Her finner man føringer for hvordan forebygge sykdom og skade. Dette gjøres gjennom et etablert internkontrollsystem (Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler m.v., 2014, §3). Generelle krav ifølge forskriften om miljørettet helsevern (2014, §7) omfatter at virksomheten planlegges på en måte som gjør at sikkerhetsmessige forhold er ivaretatt.

2.2 Styringsdokumenter i Tyskland

Tyskland er delt inn i 16 delstater. Landet har noen statlige lover som gjelder hele landet, og noen lover og bestemmelser som kun er gjeldene i de enkelte delstatene. Barnehagen jeg intervjuet ligger i delstaten Sachsen. Derfor fokuserer jeg på delstaten Sachsen og deres styringsdokumenter.

Statlige og delstatlige lover

Det juridiske grunnlaget for barnehager er omfattet av den åttende sosialloven, som heter Sozialgesetzbuch – Aches Buch (1990). Avsnitt tre omhandler barn i barnehager (§22-25). I dette avsnittet blir ansvaret gitt videre til delstatene for nærmere bestemmelser (§26). I Sachsen har den offentlige barne- og ungdomshjelpen, Jugendamt, som er reglementert i Landesjugendhilfegesetz (2017) ansvaret. Landesjugendhilfegesetz (2017, §8) gir ansvaret videre til kommunene for utforming av egnede tilbud, altså krippe og barnehager. Sachsen utformet på dette grunnlaget en egen lov – Gesetz über Kindertageseinrichtungen (2015). I denne loven finnes det en bemanningsnorm (§12) som sier at en pedagogisk fagperson kan ha ansvaret for 5 barn i alderen ett til tre år, noe som kan suppleres med flere personer ved behov. Gesetz über Kindertageseinrichtungen (2015, §21) sier også at alle som jobber i barnehagen må gjennomføre kurs eller videre utdanning for å sikre kvaliteten av tilbudet.

Bildungsplan

I tillegg til lovene finnes det i delstaten Sachsen en danningsplan, Sächsischer Bildungsplan. (Sächsisches Staatsministerium für Kultus und Sport, 2011). Denne planen legger grunnlaget for det daglige arbeidet i en krippe. Danningsplanen er delt opp i tre store deler. Innledningen, sier noe om intensjonen, barnesynet og betydningen av lek og læring, hoveddelen som omfatter seks danningsområder eller fagområder og tredje delen som omfatter didaktiske og metodiske tanker. Vi finner ordet natur på 42 sider, noe som understreker den store

betydningen av begrepet i det tyske utdanningssystemet. Bevegelse og natur har en stor betydning i fagområde somatisk dannelse, hvor kroppen og dets velvære står i fokus (Sächsisches Staatsministerium für Kultus und Sport, 2011, s. 41- 60). Det at barnet har et naturlig ønske om å bevege seg, anses i dannelsesplanen som like viktig som at barn gjennom bevegelse kan lære seg selv og sin omverden å kjenne.

Ulykkesforsikring

Den sächsische ulykkesforsikringen, Unfallkasse Sachsen, har tilsynsansvar for sikkerhet i offentlige tyske barnehager. Private barnehager har mulighet til å melde seg inn i andre forsikringsinstitusjoner, som den „staatliche Unfallversicherung für nichtstaatliche Einrichtungen im Gesundheitsdienst und in der Wohlfahrtspflege“ (Berufsgenossenschaft für Gesundheitsdienst und Wohlfahrtspflege, s.a.). Ulykkesforsikringen er ansvarlig for å forebygge ulykker og skader gjennom informasjon og råd. Ulykkesforsikringen er også ansvarlig for tilsyn i barnehagene.

Andre bestemmelser

Den statlige skogforvaltningen (Forstamt) er ansvarlig for bevilgninger og har sikkerhetstilsyn i offentlige skoger, som kan benyttes av barnehager. Den lokale brannforvaltningen (Feuerwehr) har tilsynsansvar for brannsikkerhet. Barnehager kan også få hygienetilsyn av helsemyndighetene (Gesundheitsamt). Alle disse institusjonene har sine bestemmelser og ansvarsområder, som også gjelder ved opphold i naturen.

2.3 Sikkerhet i norske barnehager

Sikkerhet er et sentralt tema i norske barnehager. I følge statistisk sentralbyrå (2017) har 91% av ett- til femåringer i Norge en barnehageplass. Det vil si at de fleste barn i Norge tilbringer store deler av dagen i en barnehage. Dette legger et stort ansvar på voksne som jobber i barnehagene. På den ene siden skal de, i følge forskriften om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (2016, kap. 3.2), legge til rette for at barn får mulighet til å skaffe seg gode erfaringer med allsidig bevegelse og mangfoldige utfordringer. På den andre siden er et av hovedmålene i norske barnehager at barna er trygge. Sandseter, Sando, Pareliussen og Egset (2014, s. 194) presenterer forskning om skadeomfang i barnehager. Resultatet, forfatterne kommer frem til, er at ”det er grunn til å anta at barnehager har få ulykker, og at også norske barn er lite utsatt for skader av alvorlig karakter”. Det kommer også frem at styrerne ikke anser sikkerhet som et hinder for tilrettelegging av fysisk aktivitet og utfoldelse, men at foreldrenes

tanker og ønsker ofte blir begrensninger (Sandseter et al., 2014, s. 201). Dette kan være en utfordring på flere områder. Foreldrene har ifølge forskriften om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (2016, kap. 1.6) ansvar for barns oppdragelse. Likevel må barnehagen ivareta kravene som er nedskrevet forskriften om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (2013, kap. 3.2) om å inspirere barn til å søke fysiske utfordringer og prøve sine muligheter.

Lundhaug (2014, s.42) sier at barna i friluftsliv og uteliv er i et miljø hvor det er mulig at det oppstår ulykker. Spørsmålet er hva som kan være effektive tiltak for å forebygge ulykker. For det første finnes det, som nevnt i punkt 2.1, en rekke styringsdokumenter barnehagepersonalet må ha kunnskap om. Lundhaug (2014, s.49) sier at det er viktig hva slags HMS-rutiner barnehagene har i forhold til opphold i naturen. Det er også viktig at rutinene blir en del av opplæringsplanen. Det vil si at reglene blir sett, forstått og regelmessig frisket opp av alle som jobber i barnehagen. Gode tiltak handler også om å ha gode sikkerhetsrutiner ved tur eller opphold i naturen. God planlegging er viktig for turer med barn i alderen 2 til 3 år i barnehagen. Dette inneholder vær og klær, barns forutsetninger og risikovurdering av veien og målet. Ansvarsfordeling i voksegruppen er også et viktig moment. Enhver barnehage må også ha gode sikkerhetsprosedyrer. Sekken skal være pakket med førstehjelpsutstyr, drikke og mat. Mobilen må være fulladet og har numrene til giftsentralen, politiet, ambulansen og foreldrene lagret. Det er viktig at det forholdet mellom antall voksne og barn er riktig. En god oversikt over sikkerhet i naturen er for eksempel sikkerhetshåndboken for ansatte skrevet av Ferista friluftsbarnehage (2015).

Ifølge Osnes et al. (2012, s. 210) er aktiv informasjon til barn og voksne om mer oppmerksomhet eller passiv endring av omgivelsene for å gjøre dem mindre farlig intervensjoner for å forebygge ulykker. For eksempel kan vi hjelpe barna over trestammen, vi kan fortelle om utfordringene eller vi kan barn prøve selv under oppsyn. Det er også mulig å rydde trestammen eller finne en annen vei.

Sandseter og Hagen (2016, s.402) sier at mye tyder på at en ytre regulering kun er virkningsfull til en viss grad, men at det er langfristige bedre med et forebyggende arbeid hvor man gjør barn i stand til egen risikostyring. Et slikt arbeid innebærer å gi barn muligheter til å utfordre seg selv til å finne sine egne grenser og å bli kjent med sin egen kropp og sine omgivelser. Dette er utgangspunktet for at barn får utvikle evnen til å reagere på faremomenter og risiko i fremtiden. Sandseter og Hagen (2016) påpeker at en slik tilnærming forutsetter at personalet

vurderer risikoer og hvert enkelt barns evne til å mestre risiko. Det betyr at alle i personalet må ha kunnskap om hvert enkelt barn for å kunne legge til rette for optimal utvikling.

2.4 Sikkerhet i tyske barnehager

Lysklett (2013, s. 125) sier at tyskerne er svært gode på organisering. Dette gjenspeiles i sikkerhetsrutiner i tyske barnehager. I Sachsen har 64,6 % av ett til to åringene og 84,6% av to til tre åringene en plass i en krippe (Statistisches Bundesamt, 2016). Selv om statistikken viser en tydelig tilbakegang i antall ulykker med døden til følge, så fremstår skader fra barn er ett år gamle som den hyppigste dødsårsaken (Statistisches Bundesamt, 2014, s. 13). Abel og Barthel (s.a.) sier at slike tall er likevel alarmerende, fordi de fleste av ulykkene kunne vært forhindret. Det som kommer frem er at jo yngre barn i barnehagen, jo viktigere er oppsynsplikten og den passive tilretteleggingen av rommet og omverdenen (Abel, Barthel, s.a.). I følge sosialloven, som regulerer den statlige ulykkesforsikringen, Sozialgesetzbuch – Siebtes Buch (1996) og loven om arbeidssikkerhet, Arbeitsschutzgesetz (2015) har arbeidsgiveren eller styreren ansvaret for å forebygge ulykker. I følge Kunz (s.a.) kan man starte med å gjøre barna kjent med faremomenter fra to årsalderen. I tysk litteratur finner man flere muligheter til forebyggende arbeid. Jeg nevner noen relevante teorier.

Oppsynsplikt

I mange faglige tekster som handler om sikkerhet leser man om plikten til å passe på barn. Oppsynsplikten er regulert i loven, Bürgerliches Gesetzbuch (2017, §1631). Det vil si at foreldrene har den overordnede oppsynsplikten. Dagen barnet starter i barnehagen overtar barnehagen, altså styreren, denne plikten. Styreren gir denne oppgaven videre til personalet (Textor, 1998). Hva innebærer denne plikten? Van Dieken forklarer begrepet med at en voksen alltid må være i nærheten av barnet (Van Dieken, 2015, s. 26). En annen kjent fagperson innen dette område er Renate Zimmer. Hun påpeker at personalet må stille seg spørsmålet om hvor mange friheter barn kan få, for å garantere sikkerhet (Zimmer, 2004, s. 215). Et veldig viktig mål i barnehagen er å oppdra barn til selvstendighet. Dette krever at barn får mulighet og plass til å utvikle seg. Målet om oppdragelse til selvstendighet må derfor veies opp mot oppsynsplikten. Dette skjer situasjonsavhengig. Som van Dieken (2015, s. 27) sier, må personalet i en krippe til en hver tid bedømme barns forutsetninger og faren for en ulykke.

Tre ”E`er”

Abel og Barthel (s.a.) deler tematikken i tre områder. Det første er education, som omfatter oppdragelsestiltak som å forklare, si nei, informere eller øve. Det andre området er engeneering, som omfatter de passive tiltakene som å tilrettelegge det fysiske miljøet slik at det er sikkert. Dette kan gjøres ved hjelp av sikkerhetsutstyr. Det siste område er enforcement, som betyr å skaffe seg reglementer, normer så vel som å bruke kontroll og straff.

Sikkerhetsoppdragelse med hjelp av bevegelse

Renate Zimmer (2004, s. 217) nevner paradokset med alt for mye sikkerhet som kan fremme ulykker. Det betyr at hvis barn ikke har mulighet til å lære å håndtere risiko, vil dem ikke ha mulighet til å reagere riktig. Konklusjonen må derfor være at det er farlig å bevege seg i naturen hvis barn sjelden eller aldri får bruke eller oppleve naturen.

Andre tiltak

I Tyskland spiller foreldrene en stor rolle i forbindelse med sikkerhetskravet. Van Dieken (2015, s. 87) sier at det er viktig å involvere foreldrene i viktige avgjørelser. Det betyr at foreldrearbeid har en stor betydning. Den statlige ulykkesforsikringen gir ytterligere tips til forebygging av ulykker i naturen. I artikkelen „Mit Kindern im Wald, Möglichkeiten und Bedingungen in einem natürlichen Spiel- und Lebensraum“ gis det en oversikt over mulige faremomenter og tips om hvordan man kan forebygge disse (Deutsche gesetzliche Unfallversicherung, 2008).

2.5 Natur som startkapital for barn

Richard Louv (2013) oppfordrer å gi naturen tilbake til barnet. Både i Tyskland og i Norge vet man at natur og opplevelser i naturen er viktig for barn. Natur anses som startkapital for barns utvikling, på grunn av dens positive effekt på utvikling. Jeg skal nevne fire områder.

Velvære

Natur har innflytelse på barns velvære. Det å føle seg vel har en stor betydning på barns utvikling. I den tyske dannelsesplanen står velvære beskrevet som kroppslig, sosial og psykisk velvære (Sächsisches Staatsministerium für Kultus und Sport, 2011). Raith og Ludde (2014) beskriver naturen som et sted som skaper avstand til hverdagen, fascinasjon og nyoppdagelser. I denne sammenheng nevner Lysklett (2013, s. 138) naturen som et sted hvor barn kan hente seg igjen etter hverdagens utfordringer og stress. For eksempel har barn i naturen muligheten

til å utforske sin omverden uten forhåndsbestemte lekeapparater, noe som gir barn en følelse av frihet og mestring.

Kompetanser

Et annet område som blir påvirket av naturen er utviklingen av kompetanser. Kompetanser som utvikles i naturen er for eksempel motivasjon for å lære og forske, selvstendighet og selvdisciplin (Raith, Lude, 2014). Ulik beskaffenhet i terrenget inviterer til ulike aktiviteter og utfordringer. Osnes et al. (2012, s. 54) kaller naturen en tredje pedagog, som inviterer til ulike aktiviteter som krever ulike løsninger. Mange barnehagelærere rapporterer at naturen er et sted med et bedre sosialt miljø og færre konflikter (Osnes et al., s. 194).

Lek

Raith og Lude (2014) påstår at natur har en positiv innflytelse på lek. Lek i naturen er mer intensiv og kreativ. Dette betyr at barn i naturen har færre synlige grenser og et mangfold av muligheter hva angår materialer, terreng og beskaffenhet.

Motorisk utvikling

Naturen påvirker også den fysiske utviklingen. Trond Hagen (2016, s. 353) gir en oversikt over lek i naturen og hvor mangfoldig denne treningen er. Han sier at et godt naturområde rommer åpne bevegelsesmuligheter som gir rom for læring. Dette kan være små stubber som inviterer til klatring og hopping, en kvist som det kan balanseres på eller en busk som barna kan krype gjennom.

Dette er kun et utdrag av positive effekter naturen har på barns utvikling. Disse eksemplene gjør det tydelig at naturen er verdifull startkapital i alle barns liv.

3. Metode

Målet for følgende avsnitt er å vise hva en metode er. Bergsland og Jæger (2015, s.66) sier at ”Vitenskapelig metode er fremgangsmåter eller «teknikker» for å gi svar på ulike typer forskningsspørsmål”. Målet er å få frem informasjon om hvordan virkeligheten i barnehagen er. Med denne dataen som utgangspunkt er det mulig å analysere virkeligheten og få kunnskap om en problemstilling. Dette er mulig med både kvalitative og kvantitative forskningsmetoder. Kvantitative forskningsmetoder gir data i form av målbare enheter, som for eksempel tall i statistikker (Dalland, 2015, s. 112). Denne oppgaven bygges på en kvalitativ forskningsmetode – intervjuet. Dalland (2015, s. 112) sier om kvalitative forskningsmetoder at de skal fange opp meninger og opplevelser. Med en kvalitativ metode, her intervju, er det mulig å gå mer i dybden på temaet. I denne oppgaven stiller jeg spørsmålet om hvilken innflytelse begrepet sikkerhet har på bruk av naturen med de yngste i en tysk og en norsk barnehage. Jeg anser intervju som valid metode for å få kunnskap om min problemstilling.

3.1 Intervju

Verbal kommunikasjon er et av de viktigste redskapene når man jobber med mennesker. Løkken og Søbstad (2006, s.104) omtaler intervju som et ”inter view”, altså en utveksling av synspunkter, tanker, erfaringer og kunnskap. Det vil si at intervjuer stiller spørsmål og får svar av en person i praksisfeltet. Gjennom svarene på spørsmålene skal intervjuer få en dypere forståelse av tematikken og svar på problemstillingen. I denne oppgaven er målet å undersøke hvordan tyske og norske barnehager forstår sin egen praksis. Intervjuene ble gjennomført personlig og direkte. Det ble utarbeidet en strukturert intervjuguide (vedlegg 3 og 6) med både lukkede og åpne spørsmål. Lukkede spørsmål skal lede til oppfølgingsspørsmål. Etter ønske fikk deltakerne intervjuguiden i forkant av selve intervjuet. Intervjuet anses som et kvalitativt intervju siden intervjueren lar intervjupersonen formulere svarene selv (Løkken, Søbstad, 2006, s. 107). For å garantere riktige resultater ble intervjuene tatt opp som lydopptak.

3.2 Valg av barnehager

Den kvalitative forskningen i denne oppgaven omfatter to barnehager, en i Tyskland og en i Norge. I Norge ble det valgt en tilfeldig kommunal barnehage, uten satsingsområde innen fagområdet natur. I Tyskland finnes det et stort antall forskjellig organiserte barnehager, både

private og kommunale. I Tyskland takket en foreldredrevet krippe ja til å delta i forskningen. I deres satsing står det at barna er ute hver dag. Dermed kan jeg fastslå at det ble intervjuet en tysk barnehage som ligger i et landlig område med mye skog og mark i nærmiljøet og en norsk barnehage, som ligger i utkanten av byen, med en liten skog i nærheten. Den tyske intervjupersonen er leder på en avdeling med 14 barn i alderen to til tre år og en til fagperson. Den norske intervjupersonen er leder på en avdeling med ni barn i alderen ett til tre år og to assistenter.

3.3 Etske hensyn

Når man ønsker å innhente data som omfatter kunnskap om mennesker og samfunnet er det viktig å følge noen etske regler. Med hjelp av disse reglene er det mulig å garantere en korrekt behandling av informasjon, samtidig som man tar vare på intervjupersonen. Generelle og spesielle retningslinjer gis av De nasjonale forskningsetiske komiteene (2016). Blant annet er det viktig å vise respekt mot dem som intervjues, uansett svarene man får. I tillegg er det viktig å tenke på at forskingsprosjektet skal etterstrebe gode konsekvenser, rettferdighet og integritet (De nasjonale forskningsetiske komiteene, 2016). Med andre ord skal forskningen baseres på sannheter, frihet for både forsker og deltaker, faglig kvalitet, konfidensialitet og gjeldene lover og regler.

Intervjuet i denne oppgaven baseres på disse reglene. I tillegg til følgebrevet, utarbeidet av høyskolen (vedlegg 1 og 4), fikk deltakerne et infobrev (vedlegg 2 og 5). I dette brevet ble deltakerne informert om generelle opplysninger, info om temaet, hvilke opplysninger som skal innhentes og hva de skal brukes til, konfidensialitet og anonymitet, varighet og frivillighet.

Siden intervjuet ble tatt opp som lydopptak fikk deltakerne også informasjon om oppbevaring og sletting av lydopptak etter bestått oppgave.

3.4 Metodekritikk og reliabilitet

Som tidligere nevnt betyr det å intervju å ha en faglig samtale med en annen person. Det er viktig å være kritisk til resultatene. Reliabilitet betyr pålitelighet og at intervjuet ble gjennomført korrekt.

Det ble intervjuet to fagpersoner, en sosialpedagog i Tyskland og en pedagogisk leder i Norge. Svarene jeg fikk er pålitelige med tanke på min problemstilling, men omfatter kun synet til en representant i en barnehage. Det kan anses som kritikk, men også som en oppfordring til å forske videre, i så fall med flere informanter. Jeg kan heller ikke si noe om svarene jeg fikk er ærlige, eller om de er gitt med bakgrunn av forventninger. Dalland (2015, s. 120) sier at det ligger en feilkilde i selve kommunikasjonsprosessen. For å fjerne misforståelser, ble spørsmålene repetert. I tillegg ble det stilt forsikrende spørsmål. Som nevnt ble intervjuguiden sendt til intervjupersonene i forkant av intervjuet. Dette la grunnlaget for en gjennomgang av spørsmålene før selve intervjuet.

Intervjuene ble gjennomført etter et besøk på avdelingen, som varte i noen timer. Et intervju baseres på en god kommunikasjon, som igjen bygger på tillit. I følge Bergsland og Jæger (2015, s.72) må samtalen bygge på en atmosfære som tillater intervjupersonen å snakke fritt om opplevelser og tanker. For å skape en god og tillitsfull atmosfære valgte jeg å bruke tid på avdelingene i noen timer før intervjuet. For å garantere flyt i samtalen valgte jeg å ikke notere underveis og kun bruke lydopptak. Lyden på opptakeren ble testet i forkant og var av god kvalitet.

4. Presentasjon av empiri

I følgende kapittel skal jeg gjengi resultatene av intervjuene. Intervjuguiden er delt inn i kategoriene fysisk aktivitet og natur, sikkerhet, barn, personal og foresatte. Kategoriene skal hjelpe leseren til å få bedre oversikt. Alle kategoriene inneholder spørsmål som er relatert til temaet. For å overholde de etiske reglene om anonymitet bruker jeg tittelen intervjuperson om intervjudeltakeren.

4.1 Intervju i Norge

Spørsmålene i intervjuguiden (vedlegg 3) er utgangspunktet for intervjuet. Intervjupersonen er en 39 år gammel dame, utdannet som førskolelærer ved en høyskole i Norge.

4.1.1 Fysisk aktivitet og natur

På spørsmål om hvor ofte de yngste er ute, svarte intervjupersonen at avdelingen hadde en turdag i uken hvor de prøvde å komme seg ut i naturen. Personen svarte at de ikke var så mye ute om vinteren fordi da var det glatt og vanskelige gåforhold for de yngste. Natur betyr for intervjupersonen å være i skogen. Jeg spurte videre etter tradisjoner rundt fysisk aktivitet. Personen svarte at barnegruppen hadde faste tider for utelek og tur, mellom kl. 9 og kl. 11. Personen sa at de har en fast turdag i uken, men at det kan være vanskelig med de yngste, fordi det er best når de kan gå selv. Gruppen har mulighet til å benytte en gapahuk, som ligger i et lite skogsområde, rett ved siden av barnehagen. I tillegg benyttet barnehagen lekeplassene i nærområde, sa intervjupersonen.

4.1.2 Sikkerhet

Når jeg spurte om lover og regler med tanke på sikkerhet fikk jeg til svar at de måtte forholde seg til barnehagelovens- og rammeplanens regler og lover, samtidig som de har egne turrutiner. For eksempel blir gruppen delt opp, slik at en voksen har overordnet ansvar for tre barn på tur.

Det finnes noen utfordringer i forbindelse med bruk av naturen. Intervjupersonen sa at det føles nok med ansvaret for ni barn og at det er problematisk når personalgruppen er redusert. Da blir det enten ikke noe tur eller de må låne en voksen fra en annen avdeling.

Jeg spurte videre om hvordan turer blir planlagt fra et sikkerhetsperspektiv. Intervjupersonen svarte at dette skjer på planleggingsdager. På slike møter lages en liste med turmål som alle kan velge fra. På avdelingen fordeles det ansvaret for pakking av tursekken. I sekken må det være et førstehjelpsskrinn, en telefon og en telefonliste.

Det siste spørsmålet innen sikkerhet handler om beredskapsplaner. Her svarer intervjupersonen at de forholder seg til bydelens/ kommunens beredskapsplaner og prosedyrer. Intervjupersonen blir alvorlig og sier at alle må vite om dette, og at dette er oppgaven til den pedagogiske lederen på hver avdeling å formidle disse til ansatte. Planene inneholder hva som gjøres når for eksempel et barn skader seg eller hvis et barn blir borte. Det er det verste når et barn blir borte, sier personen. Vi har en sjekkliste med oss i tursekken. Men så er det jo slik at de yngste stort sett holder seg i nærheten av de voksne, og når vi drar på lengre turer sitter de fast i vognene.

4.1.3 Barn

Jeg begynner med spørsmål om leken i naturen er annerledes i skogen enn i barnehagen og hva som oppleves som annerledes. Personen svarer først at hun ikke kan se forskjellen, og at de tar leken fra barnehagen med seg ut i naturen. Men personen avbryter seg selv og sier at de kanskje gjemmer seg mer i skogen, og at de føler en slags frihetsfølelse.

Når jeg spør om alder og bruk av natur sier intervjupersonen at alle har nytte av det, men at det er vanskelig å gjennomføre dette i barnehagen. Personen sier at det er lettere når barna blir større, slutter med bleie og leker mer selvstendig, rundt 2 til 3,5 år.

Intervjupersonen sier at barn liker frihetsfølelsen best med naturen. Det betyr at de har god plass og ingen begrensninger i form av et gjerde. De kan nesten være litt som oss voksne, uten begrensninger. Men de har jo begrensninger likevel, fordi de ikke får lov til å gå så langt fra oss, sier personen.

Jeg spør videre om hvilke leker som er mest populær blant barna. Personen sier at mange øver seg på å sykle. Og så sier personen at de ikke leker så mye, men øver seg på ferdigheter som å klatre over en trapp og løpe fra den ene til den andre siden av plassen.

4.1.4 Personal

Intervjupersonen bekrefter at personalet liker å være i naturen.

På spørsmålet om personalet får veiledning eller kurs innen sikkerhet og natur sier personen at det ikke blir så mange kurs, men at personalgruppen snakker om dette på planleggingsdager.

Jeg spør videre om hvordan aktiviteter, sikkerhet og bruk av natur blir synliggjort og dokumentert. Intervjupersonen svarer at de tar mange bilder, og at bildene brukes i ukeplanene, hvor det også nevnes hva rammeplanen sier om dette.

Tid og rom for faglige samtaler om temaet har personalgruppen på de regelmessige avdelingsmøtene, i barns sovetid og på personalmøter, som finner sted en gang i blant, sier personen.

Til slutt spør jeg om rollen til de voksne i barns aktivitet i naturen. Her svarer intervjupersonen at de blir med i leken når barn inviterer til lek. Andre ganger er det de voksne som setter i gang med aktiviteter. Viktig, sier personen, er at de voksne bare er observatører når barna er i fin lek, slik at vi ikke bryter opp god lek. Noen ganger er vi også bare veiledere, for eksempel når et barn kjører bilen inn i et annet barn. Da veileder vi barnet om hvordan det kunne vært gjort bedre.

4.1.5 Foresatte

På spørsmålet om hvorvidt foresatte påvirker bruk av naturen og sikkerhetsspørsmål, svarer personen at foreldrene ikke påvirker dette i denne barnehagen. Personen sier at det har skjedd at foreldre har lurt på om gruppen virkelig skulle gå så langt på tur, men ikke annet enn dette.

4.2 Intervju i Tyskland

Intervjuguiden (vedlegg 6) ble oversatt fra norsk til tysk. Personen som ble intervjuet er en 25 år gammel dame som er utdannet sosialpedagog ved en høyskole i Tyskland.

4.2.1 Fysisk aktivitet og natur

I intervjuet spurte jeg om hvor ofte de yngste barna var ute og fikk til svar at de er ute hver dag. Når jeg spurte videre om begrensninger med tanke på sikkerhet, vær eller personal, svarte personen at de alltid bruker den følte temperaturen, men at de stort sett var ute hver dag.

Det neste spørsmålet var hva begrepet natur betydde for intervjupersonen. Til dette responderte personen at natur betyr å være ute og det å få frisk luft.

Det ble også spurt om tradisjoner med tanke på fysisk aktivitet ute. Intervjupersonen svarte at krippe hadde en fast dag i uken, en mark- og skogdag (Wald- und Wiesentag), hvor de yngste går på tur til kjente steder i nærområdet. Ellers har krippe ingen faste turmål i skogen. Men en dag i året besøker krippebarna barnehagebarna i skogen. Da får barna en egen buss, men det er litt rart for barna, sier personen, fordi barna ikke helt vet hva de skal gjøre i skogen.

4.2.2 Sikkerhet

Jeg spurte om det finnes lover og regler i barnehagen med tanke på sikkerhet. Her var svaret todelt. På den ene siden har krippe faste regler som de må forholde seg til. Dette er regler i følge sächsisches Kindergartengesetz og godkjennelsen av driften gjennom Landesjugendamt. I tillegg blir sikkerheten regelmessig kontrollert av kontrollpersoner som vurderer risikoer på grunnlag av retningslinjer, utarbeidet av ulykkesforsikringen for ikke statlige institusjoner innen helse, velferd og omsorg (staatliche Unfallversicherung für nichtstaatliche Einrichtungen im Gesundheitsdienst und in der Wohlfahrtspflege). I tillegg blir vi kontrollert av Forstamt (skogforvaltning), helserådet (Hygieneamt) og det lokale branntilsynet (Feuerwehr), sier personen. På den andre siden lager personalet interne regler. Når et barn gjør noe som vurderes som farlig, får barnet veiledning om å slutte med det. Slike regler snakker vi om i teamet. Dette er uskrevne regler som diskuteres i teamsamtaler vi har i utetiden og når vi spiser sammen når barna sover, sier personen.

Jeg spør videre om utfordringer med nevnte lover og regler. Først svarer personen at hun ikke forstår spørsmålet. Etter at jeg forklarer spørsmålet med et eksempel (bemanningsnormen i Tyskland, nevnt i punkt 2.2), svarer hun at det ikke finnes noen utfordringer. Hun begrunner svaret med at det er regler hun ikke kan gjøre noe med, og at det heller ikke vil endre seg de neste årene.

Jeg spør hvordan turer blir planlagt og får til svar at de alltid må ha en mobil og en liten førstehjelpsveske med seg på tur. Hvis det skjer større uhell ligger førstehjelpsansvaret på de ansatte. I etterkant av større ulykker må det skrives en ulykkesmelding til forsikringen. Turer blir som oftest planlagt spontant, sier personen.

Jeg får bekreftet at barnehagen har kriseplaner. Personen sier at kriseplanene ligger i en perm, som står på hovedkontoret som ligger i et annet hus. En gang i året blir innholdet i permen revidert av alle i personalgruppen. Alle som arbeider i denne barnehagen må ha kjennskap til kriseplanene.

4.2.3 Barn

Jeg spør om personen har erfaring med de yngste barna i naturen og spesielt om personen opplevde leken som annerledes. Intervjupersonen svarer at barna kan være mer aktiv og høylytt, og at de har mulighet til å løpe og hoppe mer. De har rett og slett mer plass ute.

Videre spør jeg om det finnes noen grenser med tanke på alder og det å være i naturen. Hun svarer at det ikke finnes noen aldersgrense. Hvis et barn for eksempel ikke kan gå, kan man ta med tepper ut. Da kan barnet krabbe eller det kan leke i sandkassen. Det er jo så viktig å få frisk luft, sier personen.

På spørsmålet hva barna liker i naturen svarer hun at de største barn bruker fantasien i leken, fordi det ikke finnes menneskeskapte leker i naturen.

Jeg spør om hvilke typer lek som er mest populære blant barna ute. Intervjupersonen nevner sandkasse, bobycars, sklie og husker. I tillegg er det populært å lage mat og bake kake i sandkassen.

4.2.4 Personal

Jeg spør videre om hva personalet synes om å være i naturen med de yngste barna. Personen svarer at alle i personalgruppen liker å være ute, og at personalet nettopp har fått jakker på grunn av et jubileum. Alle har støvler og utebukser.

Jeg spør også om personalet får mulighet til etterutdanning hva angår fysisk aktivitet, natur og sikkerhet. Personen sier at alle i Sachsen forplikter seg til en årlig, 40-timers videreutdanning med fritt valg av tema.

Neste spørsmål handler om sikkerhet og aktivitet i det daglige arbeidet. Personalgruppen har et personalmøte en gang i måneden, hvor alle ansatte fra krippe og barnehagen tar opp viktige sikkerhetstemaer.

Videre spør jeg om de voksnes rolle i barns lek og aktivitet. Intervjupersonen svarer at de voksne må sitte sammen med de yngste for å motivere og få i gang lek og aktivitet. De største derimot, få gjerne litt alenetid ute fordi det er viktig at de lærer seg å leke alene ute.

Jeg spør om de dokumenterer turer og aktiviteter i naturen. Personen sier at de skriver en daglig rapport, som henges i gangen. Personen nevner også at de tar mange bilder som blir stilt ut i gangen og på avdelingen.

4.2.5 Foresatte

Avslutningsvis spør jeg om hvorvidt foresatte påvirker sikkerheten. Personen svarer at de har et godt samarbeid med foreldrene, og at det er mulig for foreldrene å komme med innspill. Personen sier også at foreldrene alltid er invitert til å være med i hverdagen, men at de fleste ikke hadde tid til det. Til slutt kommer det frem at mange foreldre reagerer på små sår eller blåflekker. På grunn av dette må personalet være ekstra påpasselig med sikkerhetsrutiner og oppsynet med barna.

5. Drøfting og sammenligning Norge og Tyskland

I dette kapittelet skal jeg drøfte resultatene av intervjuene opp mot teoriene. Samtidig ønsker jeg å sammenligne tysk og norsk barnehagekultur.

5.1 Fysisk aktivitet og natur

Ut fra intervjuene ser det ut som om både den norske og den tyske barnehagen er ute med barna hver dag. Begge intervjupersonene nevner at de har en turdag/ Wald- og Wiesendag per uke. Begge nevner værforhold som mulige begrensninger. Forskrift om rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver (2016, kap. 3.2) sier at fysisk aktivitet ute er viktig for utviklingen av motoriske ferdigheter og at naturen gir mange muligheter. I den tyske dannelsesplanen står det at barn gjennom bevegelse får oppleve seg selv. Det betyr opplevelse av spenning og avspenning, ro og hastighet, styrke og svakhet, smerte og velvære (Sächsisches Staatsministerium für Kultus und Sport, 2011, s. 48). Det betyr at både Tyskland og Norge anser naturen som en ressurs i barns utvikling. Ulikhetene ligger i definisjonen av begrepet naturen. I Tyskland betyr det å være i naturen, i følge intervjupersonen, å være ute. Den norske intervjupersonen beskriver naturen med opphold i skogen. Dette kan ha forskjellige begrunnelser. For det første er lovgivning i Norge og Tyskland rundt friluftsliv forskjellig. I Norge har vi friluftsløven, som garanterer befolkningen muligheten til å bruke naturen. I Tyskland derimot regulerer skogforvaltninger muligheten til bruk av naturen. Mange skogsområder er private og dermed ikke tilgjengelige for bruk av barnegrupper. Vi må også sammenligne gruppestørrelsen og voksentettheten. Barnegruppen i Tyskland omfatter 14 barn i alderen to til tre år og to voksne. I Norge består gruppen av ni barn i alderen ett til tre år og tre voksne. Med en mye større barnegruppe og et mindre antall voksne, er det ikke mulig å garantere sikkerheten i naturen. Derfor kan dette være en grunn for at tyske barnehager velger bort skogen og kun bruker barnehagens lekeplass, småturer i nærområde eller kjente mål som er sikkerhetsvurdert. Den norske barnehagen har, med barnehagens egen gapahuk, et fast mål i skogen. Viktig å nevne er utsagnet til den norske intervjupersonen, som sier at det er vanskelig å ha de yngste med på tur, fordi de ikke kan gå selv. Dette kommer i konflikt med nåtidens barnesyn, som anerkjenner og respekterer barn som mennesker med rettigheter (Bae, 2016). Kroppen til barna er utgangspunktet for å bli kjent med seg selv og verden rundt seg (Merleau Ponty, 1994). Den tyske intervjupersonen sier at krippebarna besøker de større barna

i skogen en dag i året, men at det er spesielt og rart for barna. Dette tyder på at skogen blir lite eller ikke brukt som arena for utvikling eller lek.

5.2 Sikkerhet

Under punktet sikkerhet nevner både den tyske og den norske barnehagen skrevne og uskrevne regler. Den tyske intervjupersonen fokuserer ved siden av sikkerhetsreglementet på en aktiv sikkerhetsoppdragelse, som nevnt av Osnes et al. (2012, s.210). Det betyr at personalet aktivt informerer barna om mulige farer. Samtidig oppholder barna seg på en lekeplass, som er skapt av mennesker, noe som kan anses som passive tiltak. Det vil si tiltak som å forandre eller tilpasse omgivelsene, for å gjøre dem mindre farlige. Sandseter og Hagen (2016, s. 402) kritiserer denne tilretteleggingen med å si at dette kun er virkningsfullt til en viss grad. Renate Zimmer (2004, s.217) kaller dette et paradoks. Hun sier at det er farlig hvis barn ikke får mulighet til å lære å håndtere risiko. I tillegg blir en av Abel og Barthel (s.a.) sine 3 ”E”er” tydelig. I dette tilfellet er det education som beskriver tiltak som å forklare, si nei og informere om farer. Den norske intervjupersonen nevner et annet viktig sikkerhetsområde som har et sterkt fokus spesielt i tysk litteratur – oppsynsplikten. Den norske intervjupersonen sier at de fordeler ansvaret for barna på tur, for å bedre oversikten og for å garantere sikkerheten. I tillegg til dette retter de seg etter lover og regler som er nevnt i barnehageloven og i rammeplanen. Oppsynsplikten må alltid vurderes situasjonsavhengig. Personalet er ansvarlig for sikkerheten til barna i barnehagen. Det vil si at de må passe på barna og vurdere risiko versus å gi barn nok utviklingsmuligheter. Som Zimmer (2004) sier er det viktig at personalet vurderer friheter opp mot sikkerhet.

Utfordrende er når ikke alle ansatte er på jobb. Dette blir brukt som begrunnelse for å ikke bruke naturen. Den tyske intervjupersonen derimot sier at hun ikke kan nevne utfordringer. Dette føres igjen tilbake til de forskjellige bemanningsnormene i Tyskland og Norge. I temaheftet om natur og miljø står det at dagens samfunn bruker store summer for å gjøre tilværelsen til barna så trygg som mulig (Kd, 2006, s.29). Det betyr at vi bygger sikre lekeplasser foran barnehagen (engineering) og vi lager oss uskrevne reglementer for å kontrollere barna (enforcement), for å gi barna en trygg hverdag (Abel, Barthel, s.a.). Slike sikkerhetstiltak kan tjene som unskyldning for å ikke bruke naturen, siden lekeplassen er godt tilrettelagt. I temaheftet (Kd, 2006, s.29) står det også at barn er utforskende, noe som stemmer overens med Baes (2016) syn på barn. Barn er aktive medaktører, som må møtes med respekt,

og vi må ta høyde for deres rett til å utforske kroppen sin, blant annet i naturen. Denne oppfatningen bygger på Merleau Pontys (1994) syn på at kroppen er utgangspunkt for all aktivitet og Løkkens (2014, s.31) oppfatning av barn som kroppssubjekter, som må bruke kroppen sin for å bli kjent med grenser og farer rundt seg.

Både i Norge og Tyskland brukes det en tursekk med førstehjelpsutstyr, mobiltelefon og telefonliste. Dette er noen tiltak i forbindelse med HMS-rutiner på tur i følge Lundhaug (2014), Ferista friluftsbarnhage (2015) og Deutsche gesetzliche Unfallversicherung (2008).

Det finnes også beredskapsplaner i Norge og Tyskland. Forskjellen er at i Norge er det den pedagogiske lederen som har ansvaret for å informere og oppdatere personalet og at en sjekkliste er med i tursekken. I Tyskland ligger beredskapsplanen og andre sikkerhetsrutiner samlet på kontoret til styreren. En gang i året får hele personalgruppen en gjennomgang av rutinene.

I Tyskland får barnehagen regelmessige sikkerhetskontroller. Her spiller ulykkesforsikringen en stor rolle. I Norge er det kommunen som kontrollerer at sikkerhetstiltakene blir gjennomført i henhold til loven. Sandseter og Hagen (2016) sier at ifølge forskriften om miljørettet helsevern skal beredskapsplaner være en del av barnehagens internkontroll. Gjennom en slik internkontroll er det mulig å evaluere og sikkerhetsvurdere virksomheten, slik at ulykker forebygges.

5.3 Barn

Begge intervjupersonene ser fordelene med bruken av natur. Det som kommer tydelig frem i svarene er at barn får en frihetsfølelse, at barn nyter å ikke ha gjerde rundt seg og at de kan bruke sine ferdigheter som å løpe og hoppe på et større område. Begge ser også nytteverdien av å være i naturen. Det betyr at begge intervjupersonene ser verdien av naturen som startkapital for barn. Raith og Lude (2014) sier at i naturen utvikles det viktige kompetanser, samtidig som den skaper avstand til hverdagen, fascinasjon og legger til rette for intensiv og kreativ lek. Hagen (2016, s. 353) beskriver naturen som en arena for mangfoldig trening og bevegelsesmuligheter. Den norske intervjupersonen sier at turer i naturen er vanskelig å gjennomføre, slik at alle har nytte av det. Det blir sagt at bruk av natur er lettere når barn blir større, slutter med bleie og leker mer selvstendig. Spørsmålet som kommer frem igjen er hvilket syn på barn som råder i barnehagene. I samtale med den norske intervjupersonen kan

det tyde på at norske barn i alderen ett til tre år får redusert tilgang på naturen på grunn av manglende ferdigheter og kunnskaper. Sikkerheten kan ikke garanteres fordi barn ikke er kompetente nok. Dette betegner Zimmer (2004, s.217) som et paradoks. Også den tyske intervjupersonen bruker uttrykket ”større barn” i forbindelse med hva barna liker i naturen. Intervjupersonen sier at de større barn har nytte av naturen fordi de kan bruke fantasi. Samtidig sier personen at de yngste har godt av å lære å leke selvstendig. Den norske intervjupersonen sier at barn ikke leker så mye, men heller øver seg på ferdigheter, som klatring, løping og hopping. Dette er viktig for å bli kjent med egen kropp, muligheter og begrensninger. I tyske barnehager begrenser seg aktivitetene til sandkasse, sklie og husker. Dette kan ha sammenheng med at den tyske intervjupersonene definerer natur kun som å være ute.

5.4 Personal

Det som kommer tydelig frem i begge intervjuene er at de som jobber i barnehagen også liker å være ute og i naturen. Dette kan være på grunn av stillingsbeskrivelsen, som personalet signerer ved ansettelse eller et genuint interesse. En annen grunn kan være, som den tyske intervjupersonen sier, at de har fått uteklær fra ledelsen, noe som kan bidra til yrkesstolthet.

En stor forskjell mellom Tyskland og Norge viser seg å være muligheten til videreutdanning. I Tyskland er videreutdanning regulert i Gesetz über Kindertageseinrichtungen (2015, §21). I den intervjuede krippe må personalet dokumentere en årlig videreutdanning på 40 timer. Temaet kan personalet velge fritt innen barnehagefeltet. Samtidig har hele personalet et felles møte hver måned, med blant annet sikkerhetsregler som tema. I Norge derimot ser det ut som om personalet ikke får muligheten til å delta på kurs, men blant annet planleggingsdager og avdelingsmøter. Tema natur og sikkerhet er også tema i barns sovetid, både i Norge og i Tyskland. I Norge blir personalet veiledet og informert av styreren på planleggingsdager og personalmøter og av den pedagogiske lederen på avdelingsmøter. Her er sikkerhetsproblematikken et viktig tema. Den norske intervjupersonen påpeker lederens ansvar for å skape en felles forståelse av sikkerhetsregler og rutiner. Sikkerhet og bruk av natur er dermed en del av barnehagekulturen, som utvikler seg gjennom felles praksis og samtaler.

I Tyskland blir den voksnes rolle ved barns aktivitet beskrevet som igangsetter. I tillegg til dette nevner den norske intervjupersonen rollen som observatør. I begge land er det viktig at de voksne er tilstede for å garantere sikkerheten. Noe som føres tilbake til oppsynsplikten, som er i Tyskland regulert i Bürgerliches Gesetzbuch (2017, §1631).

Både i Tyskland og i Norge blir aktiviteter dokumentert og gjort synlig gjennom bilder. I Tyskland blir bildene hengt opp i gangen. I Norge brukes bildene i ukeplanene. I Tyskland blir foreldrene informert om aktiviteter gjennom en daglig rapport. I Norge blir foreldrene informert gjennom en ukerapport. I følge forskriften om rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver (2016, kap. 4.2) er dokumentasjon et viktig redskap for å gjøre aktiviteter synlige og for å åpne for en kritisk og reflekterende praksis. Også dannelsesplanen sier at dokumentasjon er viktig for en pedagogisk praksis (Sächsisches Staatsministerium für Kultus und Sport, 2011). Det betyr at dokumentasjon er et redskap for å synliggjøre og vurdere aktiviteter i naturen med tanke på sikkerhet, som igjen kan åpne for diskusjon og tilrettelegging for fremtidig bruk av naturen. Dokumentasjon skal være utgangspunkt for planlegging som i følge forskriften om rammeplanen (2016, kap. 4.1) kan bidra til en gjennomtenkt bruk av ressurser og naturområder.

5.5 Foresatte

I følge den norske intervjupersonen påvirker foresatte personalet lite med tanke på bruk av natur og sikkerhet. Dette kan være begrunnet i at friluftsliv har en lang tradisjon i den norske kulturen eller at foreldrearbeid og informasjon er en viktig del av arbeidet i denne barnehagen.

I Tyskland har derimot foreldrene større innflytelse på sikkerhetsrutiner. Intervjupersonen sier at barnehagen har fokus på forebyggende arbeid, fordi foreldrene påpeker små uhell som uakseptabelt. Van Dieken (2015, s.128) sier om foreldrearbeid at det må være dialog fra begynnelsen av som baserer på respekt og tillitt. Siden foreldre både i Norge og Tyskland har hovedansvaret for oppdragelsen og dannelsen, er det viktig å ha et godt samarbeid som mål.

Det er tydelig at foreldrearbeid er viktig i barnehagen. Det betyr at foreldre må føle seg trygge på at barnehageansatte passer på at barna har et trygt sted og at oppsynsplikten er i varetatt.

I en norsk undersøkelse kommer det frem at foreldrene kan by på utfordringer i forbindelse med bruk av naturen og tanker rundt sikkerhet (Sandseter et al., 2014, 201). Dette står i kontrast til utsagnene til intervjupersonen, som sier at foreldrene påvirker bruk av natur og sikkerhetsaspekter lite.

6. Oppsummering

I denne oppgaven har jeg tatt for meg følgende problemstilling: *Hvilken innflytelse har begrepet sikkerhet på bruk av naturen med de yngste, og i hvilken grad finnes det forskjeller mellom barnehager i Norge og Tyskland?*

Gjennom intervjuet med en norsk og en tysk barnehage har jeg fått en større forståelse av temaet og fått synliggjort forskjeller mellom den tyske og norske barnehagekulturen. Flere punkter blir tydelig. Natur som begrep har forskjellige definisjoner. I den tyske barnehagen betyr natur å få frisk luft mens i Norge er det skog og mark. Turdagen i Tyskland finner ofte sted på sikre områder som er tilrettelagt av mennesker, i motsetning til den norske barnehagen, som prøver å bruke skogen. Begge land har faste sikkerhetsrutiner ved turer, noe som er pålagt av ulykkesforsikringen i Tyskland og kommunen i Norge. Samtidig finnes det skrevne og uskrevne sikkerhetsregler i begge land som gir føringer for hva barn har lov og ikke lov til.

Det finnes ikke noe entydig svar på hvilken innflytelse sikkerhetsbegrepet har på bruk av naturen med barn i alderen 2 til 3 år. Det finnes sikkerhetsbestemmelser, for eksempel bemanningsnormen og gruppestørrelsen, som har en tydelig innflytelse på bruk av naturen. Men mye tyder på at det er vår innstilling og vårt syn på barn som hindrer oss i å ta de yngste med ut i naturen. Selv om det er kjent at naturen er en arena for velvære, kompetanseutvikling, lek og motorisk utvikling, benytter ikke barnehagen naturen nok.

Oppgaven skal være en tankevekker. Vi skal bruke de mulighetene vi har for å skape enda mer kvalitet i barnehagesektoren. Og kvalitet i denne sammenheng betyr at personalet bruker alle ressurser for å legge til rette for at de yngste barn i barnehagen og krippe får oppleve naturen som en arena til utvikling av kunnskaper og ferdigheter.

Litteraturliste

Abel, M., Barthel, K. (s.a.). *Mehr Sicherheit – Unfallprävention in Kindertagesstätten*. Hentet fra <http://www.kindergartenpaedagogik.de/1008.html>

Auswärtiges Amt (2016, oktober). *Beziehungen zu Deutschland*. Hentet fra http://www.auswaertiges-amt.de/DE/Aussenpolitik/Laender/Laenderinfos/Norwegen/Bilateral_node.html

Bae, B. (2016, 08.juli). *Å se barn som subjekt – noen konsekvenser for pedagogisk arbeid i barnehage*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/familie-og-barn/barnehager/artikler/a-se-barn-som-subjekt---noen-konsekvenser/id440489/>

Bergsland, M.D., Jæger, H. (red.). (2015). *Bacheloroppgaven i barnehagelærerutdanningen*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.

Berufsgenossenschaft für Gesundheitsdienst und Wohlfahrtspflege. (s.a.). *Über uns*. Hentet fra https://www.bgw-online.de/DE/UeberUns/UeberUns_node.html

Bürgerliches Gesetzbuch. (2017). Hentet fra <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/BJNR001950896.html>

Dalland, O. (2015). *Metode og oppgaveskriving*. Oslo: Gyldendal akademisk.

De forskningsetiske komiteene. (2016, 31.mai). *Generelle forskningsetiske retningslinjer*. Hentet fra <https://www.etikkom.no/forskningsetiske-retningslinjer/Generelle-forskningsetiske-retningslinjer/>

Deutsche gesetzliche Unfallversicherung. (2008). *Mit Kindern im Wald, Möglichkeiten und Bedingungen in einem natürlichen Spiel- und Lebensraum*. Hentet fra <http://publikationen.dguv.de/dguv/pdf/10002/si-8084.pdf>

Duden. (2017). *Duden, deutsches Wörterbuch*. Hentet fra <http://www.duden.de/rechtschreibung/Natur>

Ferista friluftsbarnhage (2015, 28. September). *Helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i skogen*. Hentet fra: <https://www.trondheim.kommune.no/content/1117736661/Helse--miljo--og-sikkerhetsarbeid-i-skogen>.

Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler m.v., FOR-1995-12-01-928 (2014). Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/1995-12-01-928>

Forskrift om pedagogisk bemanning, FOR-2005-12-16-1507. Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2005-12-16-1507?q=pedagogisk%20bemanning>

Forskrift om rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver, FOR-2016-06-30-866. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2006-03-01-266?q=rammeplan>

Gesetz über die Durchführung von Maßnahmen des Arbeitsschutzes zur Verbesserung der Sicherheit und des Gesundheitsschutzes der Beschäftigten bei der Arbeit (Arbeitsschutzgesetz). (2015). Hentet fra: <https://www.gesetze-im-internet.de/arbschg/>

Gesetz über Kindertageseinrichtungen, SächsGVBl. 2009 Nr. 6, S. 225 Fsn-Nr.: 814-1/2. (2015) Hentet fra <https://www.revosax.sachsen.de/vorschrift/1079-Gesetz-ueber-Kindertageseinrichtungen>

Hagen, T.L. (2016). Bevegelseslek i natur og barnehagens nærmiljø. I Sandseter, E.B.H., Hagen, T.L., Moser, T. (red.), *Barnas barnehage 3, kroppslighet i barnehagen, pedagogisk arbeid med kropp, bevegelse og helse*. (2.utg. s. 352-360). Oslo: Gyldendal akademisk.

Hagen, T.L., Lysklett, O.B. (2014). Små barn i uterommet. I Haugen, S., Løkken, G., Röhle, M. (red.), *Småbarnspedagogikk, fenomenologiske og estetiske tilnærminger* (2.utg., s. 142-157). Oslo: Cappelen Damm akademisk.

Kunnskapsdepartement (2006). *Temaheftet om natur og miljø*. Hentet fra https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/kd/red/2006/0107/ddd/pdfv/290161-temahefte_om_natur_og_miljo.pdf

Kunz, T. (s.a.). *Prävention von Unfällen in Kindertageseinrichtungen*. Hentet fra <http://www.kindergartenpaedagogik.de/1557.html>

Landesjugendhilfegesetz, SächsGVBl.2008 Nr.14, S.578 Fsn-Nr.: 82-3. (2017). Hentet fra <https://www.revosax.sachsen.de/vorschrift/1897-LandesjugendhilfeG>

Louv, R. (2013). *Das letzte Kind im Wald, geben wir unseren Kindern die Natur zurück*. Freiburg: Herder.

Lov om barnehager (barnehageloven), LOV-2005-06-17-64.(2016). Hentet fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64#KAPITTEL_1

Lov om friluftslivet (friluftsløven), LOV-1957-06-28-16. (2015). Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1957-06-28-16>

Lundhaug, T. (2014). Sikkerhet i barns friluftsliv. I Lundhaug, T., Neegaard, H.R., *Friluftsliv og uteliv i barnehagen* (s. 29-51). Oslo: Cappelen Damm akademisk.

Lysklett, O.B. (2013). *Ute hele uka, natur- og friluftsbarnehagen*. Oslo: Universitetsforl.

Løkken, G. (2014). Toddleren som kroppssubjekt. I Haugen, S., Løkken, G., Røthle, M. (red.), *Småbarnspedagogikk, fenomenologiske og estetiske tilnærminger* (2.utg., s. 31- 44). Oslo: Cappelen Damm akademisk.

Løkken, G., Søbstad, F. (2006). *Observasjon og intervju i barnehagen*. Oslo: Universitetsforl.

Merleau-Ponty, M. (1994). *Kroppens fenomenologi*. Oslo: Pax Forlag.

Miljøverndepartement (2001). *Friluftsliv – ein veg til høgare livskvalitet* (St.meld. nr. 39, 2000-2001). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-39-2000-2001-/id194963/>

Neegaard, H.R. (2014). Hva preger barnas friluftsliv. I Lundhaug, T., Neegaard, H.R. *Friluftsliv og uteliv i barnehagen* (s. 11-28). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Neegaard, H.R. (2014). Om natur og friluftsliv. I Lundhaug, T., Neegaard, H.R. *Friluftsliv og uteliv i barnehagen* (s. 53-71). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Neegaard, H.R. (2014). Relevante lover og forskrifter. I Lundhaug, T., Neegaard, H.R. *Friluftsliv og uteliv i barnehagen* (s. 90-96). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Osnes, H., Skaug, H.N., Kaarby, K.M.E. (2012). *Kropp, bevegelse og helse i barnehagen*. Oslo: Universitetsforl.

Raith, A., Lude, A. (2014). *Startkapital Natur, Wie Naturerfahrungen die kindliche Entwicklung fördert*. München: Oekom.

Ritscher, P. (2017). *Mit Krippenkindern im Garten, Lernanlässe im Freien für Personen von 0 bis 3 Jahren*. Berlin: Bananenblau.

Sandseter, E.B.H., Hagen, T.L. (2016). Sikkerhet ved bevegelseslek i barnehagen. I Sandseter, E.B.H., Hagen, T.L., Moser, T. (Red.) *Barnas barnehage 3, kroppslighet i barnehagen, pedagogisk arbeid med kropp, bevegelse og helse* (2.utg. s. 400-411). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Sandseter, E.B.H., Sando, O.J., Pareliussen, I., Egset, C.K. (2014). Kan man unngå det uungåelige? Skader og sikkerhetsfokus i norske barnehager. I Sandseter, E.B.H., Jensen, J-O. (Red.), *Vilt og farlig – om barns og unges bevegelseslek* (1. Utg., s. 192-203). Oslo: Gyldendal akademisk.

Sächsisches Staatsministerium für Kultus und Sport. (2011). *Sächsischer Bildungsplan*. Berlin: Verlag das Netz.

Skaar, S. (2013, 28. Mai). *Bemanningsnorm tilbake i Oslo-barnehagene*. Hentet fra: <https://www.utdanningsforbundet.no/Hovedmeny/Barnehage/Fag-og-utdanning/Andre-artikler/Bemanningsnorm-tilbake-i-Oslo/>

Sozialgesetzbuch (SGB) – Siebtes Buch (VII) – Unfallversicherung. (1996). Hentet fra: https://www.gesetze-im-internet.de/sgb_7/

Sozialgesetzbuch (SGB) – Achtes Buch (VIII) – Kinder und Jugendhilfe. (1990). Hentet fra: http://www.gesetze-im-internet.de/sgb_8/

Språkrådet. (2017). *Bokmålsordboka/ nynorskordboka - natur*. Hentet fra: http://ordbok.uib.no/perl/ordbok.cgi?OPP=natur&ant_bokmaal=5&ant_nynorsk=5&begge=&ordbok=begge

Statistisches Bundesamt. (2016, 28. September). *719600 unter 3-jährige am 1.März 2016 in Kindertagesbetreuung*. Hentet fra https://www.destatis.de/DE/PresseService/Presse/Pressemitteilungen/2016/09/PD16_345_22_5.html

Statistisches Bundesamt. (2014, 19.november). *Unfälle, Gewalt, Selbstverletzung bei Kindern und Jugendlichen; Ergebnisse der amtlichen Statistik zum Verletzungsgeschehen 2012*. Hentet

fra

<https://www.destatis.de/DE/ZahlenFakten/GesellschaftStaat/Gesundheit/Gesundheitszustand/RelevantesVerhalten/UnfallVerletzungenAktuell.html>

Statistisk sentralbyrå. (2017). *Barnehager, 2016, endelige tall*. Hentet fra <https://www.ssb.no/utdanning/statistikker/barnehager/aar-endelige>

Textor, M.R. (1998). *In jedem Fall verantwortlich? Zur Aufsichtspflicht in der Kita und im Kindergarten*. Hentet fra <http://www.kindergartenpaedagogik.de/22.html>

Van Dieken, Ch. (2015). *Was Krippenkinder brauchen, Bildung, Erziehung und Betreuung von Kindern unter 3 Jahren*. Freiburg: Herder.

Zimmer, R. (2004). *Handbuch der Bewegungserziehung; Grundlagen für Ausbildung und pädagogische Praxis*. Freiburg: Herder.

Vedlegg 1 : Følgeskriv/ norsk barnehage

Bachelor barnehagelærerutdanning våren 2017 - følgeskriv

I følge retningslinjene for barnehagelærerutdanning skal bacheloroppgaven legges til det siste studieåret. Den skal være profesjonsrettet og bygge på kunnskap fra ett eller flere av kunnskapsområdene og/eller fordypingen. Arbeidet med bacheloroppgaven skal øve studenten i å planlegge og gjennomføre et sjølstendig arbeid i tråd med faglige og metodiske krav og forskningsetiske retningslinjer.

I forbindelse med studiet trenger våre studenter mulighet til å komme ut i barnehager eller andre institusjoner for å samle inn empirisk materiale til bacheloroppgaven. Dette innebærer ingen forpliktelser for dere om veiledning. Datamaterialet vil bli behandlet etter barnehagens regler og gjeldende etiske regler i henhold til lov og forskrifter om anonymisering slik at ingen informasjon kan tilbakeføres til bestemte barnehager eller involverte enkeltpersoner. Studentene skal ikke bruke metoder som har meldeplikt og krever godkjenning hos NSD.

Det bekreftes at student: Kristin Benberg

Studium: Barnehagelærerutdanning, samlingsbasert

arbeider med bacheloroppgave på Barnehagelærerutdanningen ved Høgskolen i Innlandet.

Studentens veileder ved høgskolen er Jon Anders Græsli

Med vennlig hilsen Høgskolen i Innlandet

Gunhild Tomter Alstad Studieledere

Høgskolen i Innlandet Postadresse: Postboks 400, 2418 Elverum Besøksadresse: Holsetgata 31, Hamar
Telefon +47 62 43 00 00 Telefaks +47 62 43 00 01 E-post postmottak@inn.no Org. nr 974 251 760

Vedlegg 2 : Infoskriv/ norsk barnehage

Informasjon om tema og metode og samtykke til intervju

I forbindelse med min Bacheloroppgave ønsker jeg å forske nærmere på forskjeller mellom tysk og norsk barnehagekultur. Nærmere skal jeg se på sikkerhet i forbindelse med fysisk aktivitet i naturen blant 2 åringer. Dette innebærer en litteraturstudie av tysk og norsk faglitteratur. Samtidig ønsker jeg å gjennomføre et intervju med en norsk og en tysk barnehage for å få en bedre praktisk forståelse for hvordan personalet i ulike land forholder seg til retningslinjer i forbindelse med bruk av naturen som et sted for fysisk aktivitet.

Informasjonsmaterialet blir innhentet gjennom et intervju. Intervjuet vil ta ca. en halv time. Deltakelse er frivillig og det er mulig å trekke seg underveis i prosessen. All informasjon gitt i intervjuet, navn og informasjon av ansatte, barn og barnehage er konfidensiell og vil bli anonymisert. Jeg ønsker å ta notater underveis, samtidig som intervjuet tas opp som lydopptak. Innhentet materiale, opptaket og notater vil kun være tilgjengelig av meg for bearbeidelse, men det vil være mulig for intervjudeltakerne å gjennomgå notatene rett etter intervjuet.

Bacheloroppgaven min avsluttes den 26.05.2017. Alle opplysninger, notater og lydopptaket vil bli slettet etter dette. Alt av informasjon som blir brukt i oppgaven vil være anonymisert, slik at ingenting kan spores tilbake til informantene. I følge forvaltningsloven §13 er både jeg som student og min veileder underlagt taushetsplikt.

Ved spørsmål eller ønske om mer informasjon om prosjektet kan jeg kontaktes via mail, telefon, eller min veileder Jon Anders Græsli, tlf. 62517718, mail: jon.grasli@inn.no.

Samtykke til intervjuet

Jeg har mottatt skriftlig informasjon og er villig til å delta

Dato

Signatur intervjudeltaker

Mvh

Kristin Benberg

Tlf. 47 27 09 23

Mail: kristin_graupner@web.de

Vedlegg 3 : Intervjuguide/ norsk barnehage

1. Innledning

- Bakgrunn for intervjuet (Tema og problemstilling, skole, årsplan/fagområder/satsingsområder som omfatter fysisk aktivitet, natur og sikkerhet)
- Informasjon om anonymisering og behandling av datamateriale (opptaket slettes etter bestått oppgave, opptaket, navn, osv. blir behandlet konfidensielt)
- Taushetsplikt

2. Informasjon om intervjuperson

- Stilling
- Alder
- Kjønn

3. Intervjuspørsmål

- Fysisk aktivitet og natur
 - Hvor ofte er de minste i naturen? (i forhold til sikkerheten – vær, bemanning)
 - Hva betyr naturen for dere? (Hva er natur for dere? Er det ute i hagen, utenfor gjerdet, i skogen, hva ligger det i begrepet natur, har barnehagen faste steder)
 - Hvilke tradisjoner har dere rundt fysisk aktivitet? (faste utetider, faste turer, faste aktiviteter, faste turmål)
- Sikkerhet
 - Hva slags regler/ lover har dere i forhold til sikkerhet? (rammeplan, internkontroll, lover)
 - Opplever dere utfordringer i forhold til reglene og å gi barna muligheter og utfordringer? Evt. Eksempler på utfordringer!
 - Hvordan blir turer i naturen planlagt med tanke på sikkerhet? (turmål, sikkerhetsutstyr, tursekk)
 - Har barnehagen beredskapsplaner? (i så fall hvordan blir planene brukt, tilgjengelighet)
- Barn
 - Erfaringer med barns lek i naturen: Er leken annerledes i skogen enn i barnehagen? Evt. Hva er annerledes?

- Alder og natur: Fra hvilken alder har barn nytte av å være i skogen (ift. Sikkerhet)?
- Hva tror du barn liker i naturen? (plass, muligheter og begrensninger, mestring)
- Hvilke typer lek er mest populært blant barna ute?
- Personalet
 - Hva synes personalet om å være i naturen med de minste? (interesser, kvalifikasjoner)
 - I hvilket omfang får personalet veiledning eller kurs innen fysisk aktivitet, bruk av naturen og sikkerhet?
 - Hvordan blir fysisk aktivitet, sikkerhet og bruk av natur synliggjort/ dokumentert? (for eksempel ift. foreldrene)
 - Når og hvor har personalet tid og rom for faglige samtaler eller diskusjoner til temaet?
 - Hvordan opplever du rollen til personalet i forhold til barnas lek?
- Foresatte
 - Hvorvidt påvirker foresatte dere i forhold til bruk av naturen og sikkerhetsspørsmål?

Vedlegg 4 : Informasjonsskriv/ tysk barnehage

Bachelor Kindergartenlehre im Frühjahr 2017 – Begleitschreiben

Gemäß den Richtlinien der Ausbildung zum Kindergartenlehrer soll die Bachelorarbeit im letzten Studienjahr geschrieben werden. Die Bachelorarbeit soll professionsorientiert geschrieben werden und sich auf das Wissen von einem oder mehreren Fachbereichen des Studiums beziehen. Durch die Arbeit mit der Bachelorarbeit soll der Student die selbstständige Planung und Durchführung eines Projektes, in Einklang mit wissenschaftlichen und methodischen Anforderungen und forschungsethischen Richtlinien, üben.

Im Zusammenhang mit dem Studium zum Kindergartenlehrer müssen unsere Studenten die Möglichkeit haben, mit Kindergärten oder anderen Einrichtungen in Kontakt zu kommen, um empirisches Material für die Bachelorarbeit zu sammeln. Das führt keine Verpflichtung zur Beratung oder Anleitung mit sich. Die Daten werden in Übereinstimmung mit internen Kindergartenbestimmungen, den geltenden ethischen Verhaltensregeln und gemäß dem Gesetz und der Vorschrift auf Anonymität verarbeitet. Informationen von bestimmten Kindergärten oder beteiligten Einzelpersonen können nicht zurückverfolgt werden. Studenten sollen keine Methoden verwenden, die anzeigepflichtig sind oder der Genehmigung der NSD (norsk senter for forskningsdata) bedürfen.

Hiermit wird bestätigt das Student: Kristin Benberg

Studium: Barnehagelærer, samlingsbasert

mit der Bachelorarbeit im Studium zum Kindergartenlehrer an der Høgskole i Innlandet arbeitet.

Anleiter/ Berater an der Hochschule ist: Jon Anders Græsli

Mit freundlichen Grüßen
Høgskolen i Innlandet

Gunnhild Tomter Alstad
Studieleder

Høgskolen i Innlandet Postadresse: Postboks 400, 2418 Elverum Besøksadresse: Holsetgata 31, Hamar
Telefon +47 62 43 00 00 Telefaks +47 62 43 00 01 E-post postmottak@hihm.no Org. nr 974 251 760

Vedlegg 5 : Informasjonsskriv/ tysk barnehage

Information zum Thema und Verfahren und Zustimmung zum Interview

Das Thema meiner Bachelorarbeit widme ich dem Vergleich deutscher und norwegischer Kindergartenkultur. Ich werde in diesem Rahmen Sicherheitsrichtlinien untersuchen und deren Auswirkung auf die Bewegungsentwicklung von 2-jährigen Kindern, speziell in der Natur, untersuchen. In dem Zusammenhang führe ich eine Literaturstudie von deutscher und norwegischer Literatur durch. Zusätzlich möchte ich einen deutschen und einen norwegischen Kindergarten besuchen und deren Leitung/ Angestellte interviewen. Diese Interviews dienen dazu ein praktisches Verständnis dafür zu erlangen, wie Mitarbeiter in den verschiedenen Ländern mit dem Thema Sicherheit in Verbindung mit Bewegung arbeiten.

Das Interview dauert ca. eine halbe Stunde. Die Teilnahme ist freiwillig und es ist jederzeit möglich das Interview zu beenden oder abubrechen. Alle Informationen die im Interview gegeben werden, Namen und Daten der Mitarbeiter, Kinder und des Kindergartens werden vertraulich und anonym verwendet. Das Interview wird als Audio-Aufnahme aufgezeichnet. Gleichzeitig werde ich kurze Notizen machen. Das Audio-Material und die Notizen werden von mir für die spätere Verarbeitung benutzt. Es ist möglich das die Interviewteilnehmer, im Anschluss an das Interview, Einsicht in die Notizen bekommen.

Meine Bachelorarbeit endet am 26/05/2017. Alle Informationen, Notizen und Audioaufzeichnung werden danach gelöscht. Informationen aus dem Interview, die in der schriftlichen Arbeit verwendet werden, werden anonymisiert.

Laut Verwaltungsgesetz §13 (Norwegen) und Strafgesetzbuch §203 (Deutschland) unterliege ich als Student und mein Anleiter der Schweigepflicht.

Bei Fragen oder Anfragen für weitere Informationen über mein Projekt kann ich per Email oder Telefon kontaktiert werden. Mein Anleiter, Jon Anders Græsli, ist erreichbar via Telefon, (0047) 62 51 77 18 oder e-mail: jon.grasli@inn.no.

Zustimmung zum Interview

Ich habe schriftliche Informationen über das Projekt erhalten und werde daran teilnehmen.

Datum

Unterschrift Teilnehmer

Mit freundlichen Grüßen

Kristin Benberg

Tel. (0047) 47 27 23

Mail: kristin_graupner@web.de

Vedlegg 6 : Intervjuguide/ tysk barnehage

1. Einführung

- Hintergrund für das Interview (Thema und Forschung, Schule, Jahresplan/ Fachgebiete/ Schwerpunkte die körperliche Aktivität und Natur und Umwelt beinhalten)
- Informationen über Anonymität und Verarbeitung von Daten (Tonaufnahmen, Aufzeichnungen, Namen werden vertraulich behandelt und nach bestandener Arbeit gelöscht)
- Verschwiegenheitspflicht

2. Informationen zum Interviewteilnehmer

- Position
- Alter
- Geschlecht

3. Interview-Fragen

• Bewegung/ Aktivität und Natur

- Wie oft sind die Jüngsten in der Natur? (In Bezug auf die Sicherheit - Wetter, Personal)
- Was bedeutet das Wort „Natur“ für Sie? (Ist Natur der Garten, der Spielplatz oder der Wald, Kennzeichen der Natur)
- Haben Sie im Kindergarten Traditionen in Bezug auf körperliche Aktivität im Freien? (Gibt es feste Zeiten, regelmäßige Touren, regelmäßige Aktivitäten, feste Ziele)

• **Sicherheit**

- Welche Regeln / Gesetze haben Sie in Bezug auf Sicherheit? (Kindergarten interne Pläne, interne/ externe Kontrollen, Gesetze, Richtlinien, usw.)
- Haben Sie Herausforderungen in Bezug auf die genannten Regeln? (Sicherheit vs. den Kindern Möglichkeiten und Herausforderungen geben?) Können Sie konkrete Beispiele für Herausforderungen nennen?
- Wie werden Touren in der Natur geplant in Bezug auf Sicherheit? (Wanderziele, Inhalt Rucksack, Erste Hilfe, Kinderwägen, usw.)
- Hat der Kindergarten Notfallpläne? (Wenn ja in welchem Umfang/ Art, wie werden diese Pläne verwendet, Zugängigkeit, Meldepflicht)

- **Kinder**

- Erfahrungen mit kleinen Kindern in der Natur: Ist das Spiel anders in der Natur als im Kindergarten? (Evtl. Erfahrungen! Was ist anders?)
- Kindesalter und Natur: Ab welchem Alter können Kinder im Kindergarten in der Natur spielen (in Bezug auf Sicherheit)?
- Was glauben Sie mögen Kinder in der Natur? (Platz, Möglichkeiten, usw.)
- Welche Arten von Spielen sind beliebt bei den kleinen Kindern in der Natur?

- **Personal**

- Welche Einstellung haben die Mitarbeiter in Bezug auf Aktivität in der Natur mit den Kleinsten? (Interesse, Qualifikationen)
- Welche Weiterbildungen bekommt das Personal in Bezug auf Bewegungserziehung, Natur und Sicherheit? (Regelmäßigkeit, Möglichkeit für Weiter-/ Ausbildung?)
- Ist „Sicherheit“ und „Bewegung“ Thema in der täglichen Arbeit? (In welchem Umfang?)
- Wann hat das Personal die Möglichkeit für fachliche Gespräche, Diskussionen?
- Welche Rolle haben die Mitarbeiter beim Spiel der Kinder?
- Inwieweit werden Touren/Projekte in der Natur dokumentiert?

- **Erziehungsberechtigte**

- Inwieweit beeinflussen Erziehungsberechtigte die Nutzung der Natur? (Verbote, Einschränkungen, Mitarbeit/ Mitwirkung bei Projekten, Touren usw.)